

vera“. To so cvetke današnjega liberalizma, nasproti konservatizmu.

Mislimo, da po tem vsak bralec lahko razumi, kaj pomeni beseda: „konservativec“.

Národno blagó.

Doneski k slovanski mitologiji.

I.

Ladavice.

Spisuje Davorin Trstenjak.

(Konec.)

Zraven ženske boginje Lade nahajamo v narodni poeziji slovanski tudi možko božanstvo „Lado, Ladon“. Hanuš (l. c. str. 364) navaja odlomek hrvatske narodne pesmi:

Lepi Ive trga rože
Tebi Lado, sveti bože,
Lado, slušaj nas Lado!

Čeh Stransky in Poljak Dlugosz sta Lada primerjala latinskemu Martu. Bog boja pa je v slovanskem mitu — solnčni bog. Rus Kostomarov (o slavjanski mitol. str. 25) piše: „Slovo lad označuet soglasie, harmonio, krasotu“. Na pomen soglasja opominjajo staroslovenske besede: ladno, aequaliter, lad, česki, ruski, poljski „ordo, red“, ladnovati, consentire, ruski lad tudi v pomenu „concentus, skladnospev“, laditi, harmoniren, übereinstimmen, srbski ladati, concertare, složno popevati; menda tudi iz tega debla polabskoslovenski „ladik, Glied?“ Zbirališča ruskih deklet na čast Ladu, pri katerih veselo pojejo in rajajo, se velijo stada (stado, Schaar, Heerde), kar opominja na nebeškega stadopasa, pastirja astralične črede, — solnčnega boga.* Poljski pisatelj Szyc je torej dobro zadel, ko piše: „Ladon je bil veliki bog „ladu“, — reda, na nebu in zemlji, je vzdržal red v hiši novorojenčev, razdelil čas leta in meseca.“

Enako je grški solnčni bog Helios, vrednik vsega na nebu in zemlji, vlada vse v vidljivem prostoru, dela leto in čase (Plato, rep. 7. str. 516 b.), zato ima priimke: *ἑβδομαγέτης, μοιραγέτης*.

V litovski mitologiji se možko božanstvo Lado naravnost imenuje: solnce v pesmi, ki se začne:

Lado, Lado saule,
Sumti per galve,

to je: Lado, Lado solnce, žarmi na glavi. On ima priimek: didis, illustris, magnificus; tudi v ruskih skazkah se imenuje s tem pridevkom, kar se lahko pričamo iz sledečih vrstic:

Jo, Jo semik Troica,
Tuča s gromom sgovarivalas'
S nim na travkě poboritsja,
Oj Did Lado poboritsja!

(Glej: Saharov Skaz. I. III. 261.)

Tudi v sanskritu pomenja: dîdi, splendere, lucere: „kšapa usraçea didihi“, po noči in dnevi svêti, (glej: Rv. ed. Rosen, pag. 18. 8.) Iz litovskega: didis se razjasnuje tudi ime ruske boginje Didilja, poljski Dzidzilia, kar zopet niso druga nego modifikacija

*) O nebeškem pastirji astralične črede govori moja razprava: „Jeli obličaji na petujšem in sv. mart. spomenik. spavaajo v Orfejev kult?“ v Letopisu Matice slovenske. Pis.

zemske boginje. Nekateri litovski jezikoslovci predstavljajo besedo „didis“ v velik, drugi v „magnificus“, veličasten,* a prvotno izrazuje „svitel“, in didi v pomenu „magnus“ je ravno tako obveljalo, kakor litov. lelus, ki izvirno tudi „svitel“ pomenja. To potrjujejo praserodne besede družih arjanskih jezikov. Sonne (Kuhn „Zeitschr.“ 1861 str. 178) stavlja sansk. didhi, svetiti, k irskemu titin, kymriški tydain, solnce, latinsk. Titan, ime solnca pri Ovidiu. Dido Lado — Ladon torej označuje „Svitli redovatelj“.

Klic „Dido Ladon!“**) se je v starih časih slišal v molitvah in pesmah od iztočnega do jadranskega morja, in sliši se danes celó med nemškimi prebivalci Avstrije, ki so se med Slovane bili naselili, kakor, na primer, Franki in Bavari, ali ki so ponemčeni Slovani. Nemško-slovanski refrên: Didel laidum je brž ko ne ostanek klica „Dido Ladon“.

Ozir po svetu.

O ruskih ženskih gimnazijah.

Iz Rusije. — η.

Evropski omikani narodi navadno gledajo na Rusijo, kakor na kako poluazijatsko deželo, v katero je luč omike komaj zasijala, a ogrela je še ni; ona jim je mrzla, negibčna, nenapredna, grda, surova, divja. Tako jo opisujejo posebno Angleži in Nemci, in sicer tisti Angleži in Nemci, ki v Rusiji nikdar niso bili. Njim zeló podobno nalogo so si vzeli tudi nekateri avstrijski Slovani, in sicer tudi taki, ki niso nikdar imeli priike seznaniti se z Rusijo, ali ki niso dospeli do prepričanja, da v Rusiji za gol „titulj“, „dr.“ in enake stvari ničesa ne dajajo.

Sploh se nahajajo tudi v časopisji avstrijskih Slovanov nejasni pojmi o Rusiji. Morda bom svojim milim slovenskim rojakom ustregel, da jim bolj na drobno opišem eno kategorijo razsadnikov ruske omike, ker čas mi ne dovoljuje vseh opisovati in ker po enem od delku se lahko sklepa o vsem.

Izbral sem si ženske gimnazije, to je, tiste šole, v katerih se ženska mladina od devetega do sedemnajstega leta svoje starosti odgoja, ker odgoja in omika ženskega spôla ima posebno velik upliv na pravno in umstveno razvitje posamezne družine in pa naroda v obče. Da pa bo lože razumljivo, kar bom o ženski gimnaziji povedal, menim, da ne bo odveč, kratko omeniti možko gimnazijo rusko ter jo primeriti z avstrijsko.

Gledé srednjih in viših šol se Rusi držijo latinske terminologije, občne omikanim evropskim narodom. Ruska moška gimnazija se deli na 8 „klassov“, kakor avstrijska na 8 razredov. „Klass“ ima največ 30, najmanj pa 26 učnih ur — „urokov“ — na teden, ki se po dnevih tako delé, da se največ 5 ur, najmanj pa 4 ure na dan uči. Učenje se začinja ob 9. uri zjutraj ter se končuje ob pol 3. uri popoldne; od 12. do pol ene ure je „oddih“ in „zavtrak“.

Naravoslovje se v ruskih gimnazijah ne uči, zato je pa eden iz modernih jezikov, ali nemški ali fran-

*) Grimm („Kleinere Schriften“ II, 488) tudi srbsk. Dodola izvaja iz „didis“, in pravi, da Dodola znači: hehre, alma.

**) Po češčnji Lade in Lada so nastala imena: Lada, Ladon, Ladimir, Ladka, Ladek, Ladislav dalje: Laduka, „nobilis vir“, ki se imenuje v listinah od leta 892. ko grajščak v okolici ptujski: Lazindorf, lančja ves. Pis.

coski, za vsakega učenca obligaten predmet. Iz obojih starih jezikov so ustmene naloge zdaj uže take kakoršne so v avstrijskih gimnazijah; pismene so pa večje: prevode iz ruskega na oba stara jezika morajo učenci vsak teden podajati učitelju; v 7. in 8. klassu učenci celó naravnost z besedami učitelja prevajajo iz ruskega na oba stara jezika; to se zove „pod divtovku“, pa tudi še več: kak zgodovinsk slučaj ali obseg kake Horacijeve satire ali Ciceronovega govora ali kaj drugega tacega morajo v 8. klassu umeti sami po latinski razložiti.

Tudi „ispitanjije zrelosti“ je osnovano posebno na pismenih prevodih iz ruskega na oba stara jezika, in to je prav, kajti iz takih prevodov je najbolj vidno, koliko vsak učenec zna; take preskušnje pod strogim nadzorom dotične komisije v veliki sobani, kjer vsak pitomec sedi za svojo mizico najmanj 3 korake drug od drugega, kažejo, da maturant res zna to, kar je na svoj list papirja napisal.

Učenci in učitelji ruskih gimnazij imajo uniformo. Učitelj ima hlače, vestijo in frak iz temnosinjega sukna s pozlačenimi gumbi z grbom gimnazije, frak z vratnikom iz tamnosinjega žameta; taka obleka je obligatna v službi, v paradi pa mesto fraka nosi učitelj suknjo iz ravno takega materijala, a z vratnikom stoječim in obšitim z zlatimi portami; povrh suknje pa „špago“ (Degen) z zlatim trakom. Učenci imajo hlače in vestije iz temnosivega sukna, suknje pa iz temnosinjega s posrebrnenimi gumbi in sè stoječim s srebrnim trakom obšitim vratnikom. Plašči učencev imajo prav vojaški kroj s posrebrnenimi gumbi in so iz sivvega sukna. Svoje šolske stvari nosijo učenci v „rančih“ na hrbtu, kakor vojak tornister. Gimnazijsti so tedaj oblečeni nekako po vojaško in res vsak tujec šteje iz začetka rusko gimnazijo za kako vojaško akademijo. Učenci in učitelji, ko prihajajo v gimnazijo, puščajo svoje kape in plašče, dežnike in gološe v veži vsak na svoji kljuki pod varstvom posebnega strežaja, ki se „švejčár“ zove.)

Klopi in mize v šolskih sobah so svetlo-rumenkasto polirane, pod je parketen ali pa rumenkasto pobarvan in navoščen. V šoli se ne sme na pod pljuvati ali kar si bodi na nj metati. Na kratko rečeno: v šolski sobi vlada lepa snaga, čisti zrak in zmerna toplota.

(Dalje prihodnjič.)

Pisma iz Ogerske.

I.

Dragi gospod doktor! Ob svojem zadnjem potovanju po slovenskih pokrajinah sem Vam v Ljubljani obljubil, ob prilikah „Novicam“ iz Ogerske kaj poročati. Po mojem dolgem molčanju pa bi Vi bili uže lahko mislili, da sem jaz te obljube popolno pozabil. Ne, ne, pozabil tega nisem, duh je bil volján, moči pa so bile slabe; vsaj so navadno ljudje takošni, da nepremišljeno radi več obetajo, nego izpolniti morejo. Naj ta obča človeška slabost tudi moje dopisovanje zagovarja.

Navadno poročevalci iz tujih dežel svoje poročevanje s popisovanjem dotičnih krajev začenjajo; al po tej navadi se jaz ne bodem ravnal, temuč samo o ogerskem narodu Vam nekoliko govoriti nameravam, vsaj je narodnostno vprašanje prav za prav duša vsemu gibanju naše dôle.

Iz vseh knjig, učenostnih in neučenostnih, v katerih se o Ogrih govori, se učimo, da so Ogri azijski narod, sorodniki Turkom, Fincem, Tatarom in Laponcem, ali kratko rečeno, da so altajskega, turonskega proihoda. Po tem se tudi misli

in sklepa, da so Ogrom lastnosti teh sorodnih Azijatov lastne ter da je azijatstvo pečat njihovemu značaju. Ker se v vseh knjigah tako bere in tako uči, bi to imelo biti čista resnica, o kateri bi se še dvomiti ne smelo; vendar ako drugi ljudje o drugih resnicah brez hudega greha dvomiti smejo, naj je tudi meni dopuščeno, da sem o nauku gledé Ogrov nekoliko drugega mnenja.

Po mojem spoznavanju in prepričanju veljá navedeno obče mnenje le za stare Ogre, to je, za one Ogre, kateri so v sedanjo Ogersko prišli in morebiti še za njihove potomce prvih stoletij, nikakor pa ne za sedanje, kajti pravih Ogrov čistega turanskega plemena sedaj ni več; Ogri naše dôle so od starih celó nov zarod; oni so zmes, katera se je zarodila iz turanskega, slavjanskega, romanskega, nemškega naroda in še drugih приметkov, a vsled tega so jim tudi prirojene skoro vse dobre in slabe lastnosti teh narodov. S tega stališča moramo, mislim jaz, Ogre razmotrivati, ako njihovo vedenje prav razumeti in pravično soditi hočemo.

Ogri ali Madjari*) so od leta 1867. sem v Avstro-Ogerski vrhovni gospodje; marsikdo se čudi tej prikazni, kako da more narod, kateri še polnih šest milijonov duš ne šteje, v stari monarhiji, kjer blizo 17 milijonov Slovanov, 9 milijonov Nemcev, 3½ milijona Rumunov prebiva, brž takošno vrhovno moč in silo zadobiti. Res čudna je ta prikazen, a ona je (ne sramujmo se priznati!), nam Slovanom, a tudi Nemcem prvič na veliko sramoto, in drugič tudi v dober nauk, kedar to sramoto spoznamo. Ogri nam kažejo, kakošno mora rodoljubje biti in koliko iskreno rodoljubje premore. Ogri nam pričajo, kako more narod, kateri je če tudi malehen, osamljen otočič sredi velikega okeana drugih mnogobrojnih narodov, svojo samostojnost varovati in celó nad okoličnim okeanom gospodovati. Čudijo se tudi učenjaki, kako je mogoče bilo, da so Ogri se v Evropi kot samostalen narod ohranili, potem ko so Huni, Avari in še mnogoteri drugi divji Azijati popolnem zginili, vendar jaz mislim, da to, da so Madjari svojo narodnost do 19. veka ohranili, ni toliko čudno, kakor čudno je to, da so jo o sedanji dôle do tolike važnosti dotirali. Madjari so pokrajine zavzeli, katere so bile poprej redko naseljene, in postali so tam samostalni gospodarji; divji poganški Ogri se od nesložnih Slovanov in Nemcev iz Evrope izgnati ali njim popolno podvreči niso dali, pokristijanjenih pa nikdo več ni preganjal. Kristijanstvo je Ogrom evropsko državljanstvo podelilo in poleg naučne latinščine narodni jezik jim ohranilo.

Prva lepa lastnost Ogrov je ta, da svojo narodnost, svoj jezik, svojo očetnjavo in vse, kar je njihovega — marsikateremu družemu narodu v zgled — goreče ljubijo in ponosno spoštujejo; med njimi so renegati ali odpadniki bele vrane. Narodnim svetinjam se izneveriti je Madjarom najgnjusnejša pregreha, kakor vernim Islamincem odstop od muhamedanske vere. Ogri dobro sprevidijo, da so kakor malehen, celó osamljen otočič v sredi burnega morja drugih jim več ali manj protivnih narodov, kateri jih vsak trenutek lahko poplavijo in za vselej razdenejo, a zato vendar ne obupajo. Prav ta velika in silovita nevarnost, katera jim neprenehoma preti, jih bodri k neprestani bediteljnosti, jim ostrí um in pogum, da se zedinjeni zoperstavljajo in bojujejo proti vsem njim škodljivim in pogubnim nakanam in

*) Opustite Slovenci krivo pisavo „Magjari“; pišite ali po madjarskem pravopisu „Magyar“ ali po pravilnem izgovoru „Madjar“. V madjarščini se „gy“ zmerom kot „dj“ izgovarja.

Tudi dobra sadna plemena postanejo nerodovitna, če jim podnebje in lega kraja ne ugaja, bodi-si da je kraj premrzal in preoster, ali pa pregorak.

Naj konečno še nekaj omenimo, in to je, da nekatera stareja plemena sadnih dreves začno hirati in slaběji sad rodijo. To imenujejo sadjerejci „starikanje“ dreves. Tako, na priliko, ne nahajamo sedaj toliko možangerjev, ki so nekdanj zeló priljubljeni bili, zdaj pa so v nekaterih krajih uže celó pomrli.

Reichenau, Mon. f. O. u. W.

Razglas kranjskim živinorejcem.

C. kr. kmetijska družba kranjska bode zopet 3. dne prihodnjega meseca februarja dopoldne ob 9. uri začeni v Kranji po očitni dražbi prodajala iz državne subvencije nakupljenih kakih 10 juncev (bikov) čistega belanskega (rdečega) plemena.

Živina se postavi na prodaj za polovico tiste cene, za katero jo je družba kmetijska kupila, in se prodá tistemu, kdor največ za-njo dá, proti temu, da jo 1) koj plača in 2) se po pismu zaveže, da jo najmanj dve leti za pleme v deželi obdrži, zato se k tej dražbi pripuščajó samo kranjski živinorejci.

Kdor tedaj tako živino kupi, je dve leti ne sme iz svojih rok dati, če ni poprej podpisanega odbora o tem dovoljenja prosil in ga tudi dobil. Kdor bi se zoper to zavezo pregrešil, mora družbi kmetijski povrniti toliko denarja, za kolikor je on živino ceneje kupil, kakor je kmetijska družba za-njo dala. Tudi mora nemudoma naznaniti podpisanemu odboru, če mu je kupljena živina kakor koli poginila, da družba vé, koliko subvencijske živine je in kje je za pleme v deželi naši izpostavljena.

Glavni odbor c. kr. družbe kmetijske kranjske.

Spomin na zaslužne kranjske sadjerejce.

(Dalje.)

Leta 1860. je prejel svetinjo: Vončina Anton, barvarski mojster v Idriji; častno diplomo pa: Ferdinand marquis Gozzani, grajščak na Volčjem potoku.

Leta 1861. so dobili častno diplomo: dr. Ludevik vitez Gutmansthal-Benvenutti, grajščak v Boštanji, grof Hartig, grajščak na Impolci, Moric vitez Vestenek, grajščak na Mirni.

Leta 1862. so dobili svetinje: Arko Anton iz Ribnice, Lotrič France iz Radoljice, Tomšič Janez iz notranjske Bistrice, Cucek Janez iz Knežaka, Šabec Anton iz Trnovega.

Leta 1863. je dobil svetinjo: Net Andrej iz Korkrice.

Leta 1864. sta dobila svetinjo: Baraga Jakob iz Nadleska pri Ložu in Težak Matija iz Rozalnice pri Metliki.

Leta 1865. je dobil svetinjo: Šiferer Matevž iz Žabnice; častno diplomo sta pa dobila: dr. Ludevik vitez Gutmansthal-Benvenutti, grajščak v Boštanji, in Reš Janez, župnik v Metliki.

Leta 1867. so dobili svetinjo: Pintar Jernej, Pintar Blaže in Okorn Matevž, vsi trije od sv. Tomaža v Selski dolini pri Loki, Rozman Matija iz Dobruške vasi, Korbar France v Virji, Rus Janez iz Lesnega brda; častno diplomirani pa so bili: Pintar Lovro, župnik v Zabreznici, Gašperlin Gaspar, župnik v Bučki, Prijatelj Janez v Hrastji pri Št. Rupertu, Pintar Janez iz Sela nad Loko, Bergant Blaž v Šelški dolini pri Loki, Kobler

Jurij iz Zaliloga, Potočnik Martin na Trati in Eberl Jera iz Zaliloga. (Dal. prih.)

Gospodarske skušnje.

Kaj početi z zmrznenim krompirjem?

Letošnjo zimo je v več krajih zmrznil krompir. Kaj početi s takim krompirjem? Kemijske preiskave kažejo, da zmrzneni krompir ne zgubi svoje redivne moči, da tedaj fabrike iz zmrznenega krompirja ravno tako morejo delati špirit ali štirko, ako ne bi po zmrzlini rad gnjil. Ker tedaj rad gnjije, se zato ne dá dalje časa ohraniti. Ali pa zmrzneni krompir ni morebiti za živež škodljiv? Kuhati ne škoduje niti človeku niti živini, o nekuhanem zmrznenem krompirju pa je znano, če se živini poklada, da breja živina po njem rada zvrže. Kaj tedaj početi z zmrznenim krompirjem, če je tacega veliko? Kuhati naj se dá in potem v kadí ali jame vsuje in prav močno vtlači, tako, da prav nič zraka ne ostaja v kupu, po katerem bi se krompir skisal in pokvaril. Tako vtlačeni kuhani krompir trpi za živinsko klajo dolgo, ki se posebno dobro prileže prešičem, pa tudi molznim kravam tekne.

„Kärnt. Volksst.“

Ozir po svetu.

O ruskih ženskih gimnazijah.

Iz Rusije. — 7.

(Dalje.)

Zdaj, ko vemo, kakošne so zunanje lastnosti moške gimnazije, bo razumljivo, ako kratko rečemo, da še večja snaga, čistota in red caruje v ženski gimnaziji, in sicer toliko bolj, kolikor bolj od možkega sploh ženski spol gleda na snago in čistoto. Ko stopiš v sobano ženske gimnazije, se ti zdi, kakor da bi bil prišel v kako dvorano nalašč opravljeno za besedo ali bal. Prav praznično snažno je oblečena celó vsa prisluga gimnazije s „švajcarem“ vred, ki vredeže ženske golaše pod kljuko z mantilijami.

Učiteljnice *) ženske gimnazije nimajo uniforme; one se oblačijo, kakor jim je ljubo, le čista in spodobna mora biti njihova obleka. „Učenjice“ pa imajo uniformo, namreč vse po enem kroju prikrojene oblekice višnjeve barve.

Gledé zvananjih lastnosti so tedaj ženske gimnazije podobne moškim gimnazijam; tudi učeča se mladina je skoraj enakih let, kajti v prvi „klass“ ženske kakor moške gimnazije se sprejemlje samo devet- in desetletna mladina; razloček je le ta, da v moški gimnaziji se včasí trpi kak lenuh tako dolgo, da je uže 22 let star, ko sedi v poslednjem „klassu“; stareji po postavi ne more biti; deklice pa več ko osemnajstletne, kolikor je meni znano, se v gimnaziji ne nahajajo. Vendar iz tega, da se srednje ženske šole zovejo „gimnazije“, se ne sme sklepati, da so one tudi gledé predmetov učenja enake moškim gimnazijam. Moške gimnazije imajo po 8 „klassov“, ženske pa po 7. V moški gimnaziji sta oba stara jezika obligatna in glavna predmeta,

*) Šolska terminologija je v Rusiji na tanko opredljena. V „universitetu“ je „professor“ in „študent“, v „gimnaziji“ je „učitelj“ in „učenjik“, v ženski gimnaziji „učiteljica“ in „učenjica“. Pred nekimi desetletji, ko so naši slovenski učenjaki naš nečisti jezik čistili, so dobre slovenske besede „učenik, učitelj, učenec“ izpodrinile „prefesarje, lehrerje, šülerje in štedente“; ko smo pa postali *καταξοχέν* „napredni filološki narod“, hočemo vsi biti „profesorji“ in „dijaci“. — Nu, slava Bogu, tako vsaj nismo „divjaci“! Pis.

v ženski gimnaziji se grški jezik ne uči, latinski jezik je pa le svoboden predmet, katerega se uči, kdor želi; v moški gimnaziji je telovadba obligaten predmet, v ženski gimnaziji se pa mesto telovadbe uče plesati, pa plesanje je svoboden predmet. Krščanski nauk, rusko slovstvo, matematika, fizika, kemija, geografija, zgodovina, logika, novi jeziki se uče v ženski gimnaziji tako, kakor v moški. Vrh tega je v ženski gimnaziji važen predmet razno žensko rokodelje, glasovir in petje.*) Črčenje in risanje je v vseh moških gimnazijah svoboden predmet, a v ženskih gimnazijah je ta predmet le v nekaterih vpeljan.

Zanimiva je statistika gledé novih jezikov. V moških gimnazijah se komaj 10 odstotkov uči obéh novih jezikov, v ženskih pa do 50 odstotkov; v moških gimnazijah se uči do 60 odstotkov samo nemškega jezika, le 30 odstotkov pa samo francoskega; v ženskih gimnazijah se pa francoskega uče skoraj vse „učenjice“, nemškega pa le do 50 odstotkov, tedaj skupaj s francoskim.

Zdaj, ko v glavnih točkah poznamo ruske ženske gimnazije, se nam nehoté vriva vprašanje: So li ženske gimnazije v svoji osnovi pretirane? ali so pomanjkljive? ali dosegajo cilj? to je, dajajo li ženske gimnazije gospodičinam tako odgojo, kakoršne jim je treba im kakoršna se ženstvu spodobi?

Na to vprašanje dajajo različne stranke vsaka svoj odgovor, soglasno s svojim pojmom o ženskem poklicu. Vse kaj drugega je ženska nihilistu in liberalcu, kakor pa konservativcu in slavjanofilu.

Nihilisti v Rusiji niso stranka, oni tudi niso mesó od ruskega mesá. Nihiliste je spočela nezadovoljna poljska „žlahta“, a vskormil jih je zahodnji komunizem in socijalizem. Oni tudi niso ljudje v tistem pomenu, v kakoršnem se navadno „ljudje“ imenujejo. Oni vere nimajo nikake, človeškega občestva ne pripoznavajo nikakega, lastnine nikake, vednosti in umetnje tudi nikake ne, razun kolikor jim je treba znati in umeti, da dosežejo svoj cilj, to je razrušenje človeškega občestva, družine in države; oni so druhal, obstoječa iz malopridnih pobalinov, polunorcev, goljufov, tatov, razbojnikov, ubijavcev, morivcev, požigavcev, sploh iz takih ljudi, ki poštenja ne poznajo in ki niso sposobni za resno življenje in za nobeno delo. Nihiliste omenjamo pri tej priliki le zato, ker se v Evropi mnogo o njih govori in piše in ker uživajo oni v nekaterih državah podporo in zavetje. Ta druhal ima o ženski svoje posebno mnenje. Nihilisti menijo, da ženska je koristna, če je predrzna propagandistka in nesramna morivka. Ženske gimnazije tedaj nikakor niso po okusu nihilistov, kakor oni sploh nravnosti in vednosti nič ne cenijo.

Stranki, kateri vlada v zadevah odgoje mladine poslušá, ste v Rusiji dve: realistična, h kateri spada večina evropsko-liberalnih Rusov, in pa humanistična, h kateri spada večina konservativcev in slavjanofilov.

Ruski realisti, kakor „liberalci“ večidel tudi v drugih deželah, se potezajo za neko samostojnost in neod-

*) Enkrat sem prišel slučajno po nekem opravilu v žensko gimnazijo ravno ob času petja, pa kaj sem videl in slišal? Koror iz 80 gospodičinj učenic, ki so po glasovih glasovira in gosposli pele „Naprej zastava slave“. Potem sem bil v takem koncertu še nekolikokrat, pa uže ne slučajno, ampak po „pravu členu pedagogičeskago Soveta“, in prepričal sem se, da „učenjice“ prav izvrstno pejejo ne le razne proste in umetne pesmi, temuč tudi težke operne kompozicije iz oper Glinke, Bethovena, Wagnera in drugih. Pis.

visnost ženske, katero imenujejo „žensko emancipacijo“. Njihovo modrovanje o ženski odgoji je kratko tako-le: Ženska je človek, kakor moški, ona ima tako pravico do samostojnosti v življenji, kakoršno ima moški. Tedaj kakor mladenec, tako tudi deklica naj se uči tako in toliko, kakor in kolikor jej je treba znati, da bo v stanu sama služiti si, kolikor mogoče lahko, vsakdanji kruh. Taka odgoja bi imela po mislih realistov velik vpliv na nravnost človeštva in na srečno zakonsko življenje, zakaj zakoni bi se sklepali potem samo po ljubezni, ne pa zato, ker je ženski treba možke podpore, ali pa moškemu ženske dote. — Tako soditi o ženskem poklicu bi še ne bilo predosoditeljno, ako bi bilo dovolj tako le modrovati: „Mož in žena sta dva človeka, kakor ste desnica in levica dve roki; žena ima svojo dušo in svoje telo, kakor ima levica svojo dlan in svojih pet prstov; levica ima rada desnico, zato ker je desnica tako bela, kakor levica“. Al pri takem modrovanji ne moremo ostati, zakaj med levico in desnico je vendar velik razloček, na pr., kedar pišeš, levica ti primika ali odmika črnilnico ter drži papir, desnica pa namaka v črnilo peró ter piše z njim na papir. Le kedar eno roko zgubiš (sicer pa Bog vari take nesreče), opravlja ulevjša roka opravila obéh rok, kolikor jej je mogoče. A realisti sklepajo tako, kakor da bi obe roki vsaka sebi držali papir in vsaka za-se nanj pisali. Oni namreč tirjajo od ženske šole, da naj odgoja dobre poštne ekspeditorice, telegrafistke, stenografistke, trgovske kontorščice, trgovske agentice, lekarice v apotekah, vračice, advokatice, prokurorice, sodice. (Kakor vidite za nove liberalne pojme kujemo tudi nove besede). Samo tega še niso jasno razložili realisti, je treba li tudi ženskih vojnih akademij, kjer bi se gospice učile biti hrabre artileristke, gvardejice, grenadirice, huzarice, oficirice, generalice, polkovodice? Doslednost bi terjala, privoščiti jim tudi to ravnopravnost z moškimi, dokler bo liga mirú brez vspeha ligirala mir.

Humanisti so v tej zadevi drugih misli. Človek ljubi svojo levo roko tako, kakor desno, ter skrbi, da je levica bela, gibka, zdrava, kakor desnica. Prav tako tudi človeško občestvo ali država ljubi žensko polovico človeštva tako, kakor moško, ter daje tako skrbno ženski njej potrebno in spodobno odgojo in omiko, kakor možkemu. Leva roka ima svoja opravila, desna svoja; vendar druga drugi pomagata in pri mnogih opravilih ste obe ne samo koristni, ampak tudi potrebni. Marsikaj mora ženska znati, kar se od moškega navadno ne tirja, dasiravno mu ne škodi, ako zna; tako tudi narobe, moški mora marsikaj znati, kar nima posebnega vpliva na izpolnitev ženske naloge; a mnogo je tudi takega, kar morata mož in žena oba znati. Človeško občestvo je princip, iz katerega izvira naravni poklic moškega in ženskega spola. Ko bi oba ne izpolnovala vsak svoje naloge, moralo bi tudi človeško občestvo propasti. (Dal. prih.)

Pisma iz Ogerske.

II.

V prvem pismu iz Ogerske sem omenil, da je svrha stremljenju Madjarov na vsak mogoči način ohraniti, pomnožiti in okrepiti madjarstvo ter povzdigniti ga v vsakem obziru na pariteto, na enako stopinjo s prvimi evropskimi narodi. V današnjem pismu hočem to stremljenje nekoliko razmotrivati.

Jaz mislim, da, ako so se Madjari resno odločili, doseči tako veliki cilj, jim tega nikdo za zelo jemati ne sme, ako njihovo dviganje ni zatiranje narodnih pravic družih narodov, temveč zaslužujejo zato celo

Národno blagó.

Doneski k slovanski mitologiji.

I.

Božestvo Trojan.

Spisuje Davorin Trstenjak.

Uže v svojem spisu: „Triglav“ sem omenil, da je Trojan isto, kar Triglav, troedno solnčno božanstvo, in da so starodavni Slovenje s tem imenom posebno poznamenovali nočno in zimsko solnce.

Po globelem preiskavanji sem še nove dokaze našel za resnico svojih trdenj.

Nazore o trojednem solncu nahajamo pri Rusih v njihovih narodnih povestih, po katerih je solnce o jutru: dete, o poldne mož, in zvečer stari ded. Zato trojednost solnca morali so imeti poznamenovanje, in ker imena Triglav ne poznajo, zamore le v imenu Trojan ta trojednost zapopadena biti.

V staroruskih spisih okoli leta 1200 po Kristu najdemo sporočilo, da so Rusi častili solnce, mesec in zemljo, vodo, zveri in gade, in da so njim dali človeška imena: Utrinja, Trojan, Chrs, Veles in Perun (Sreznevski, Drev. pamjat. rusk. jaz. 1863. str. 205). Zopet v drugem spisu stoji: „mnenšče Bogy mnogy: Peruna i Chorsa, Dija i Trojana“. (Vostokov Slov. crkv. slav. jaz. T. II. str. 232).

V pesmi: „o polku Igorovem“ se Trojan trikrat omenja, on beži čez polja in gore, kakor grški solnčni bog Apolon, kateri je zaradi tega dobil priimek: *δρουαίος*. Trojanu se mečejo žrebi (sortes); prorokovalna, vsevedoča lastnost pa se zopet pripisuje solnčnim božanstvom, zato se v ruskih in českih narodnih povestih veli solnce: ded vseved. Tudi napis na retranskem triglavnem maliku: Vida, isto označuje: der Seher, Wissener; in staronoriški solnčni bog Odhinn ima tudi priimek: vsevideči, vsevedoči.

Razven Rusov Trojana tudi poznajo Srbi. Srbske narodne povesti pravijo, da je Trojan imel tri glave in kozja ušesa (Karadžič, „pripovjedke“ Nr. 39. Kaniz, Trojanograd und die serb. Trajanssage v „Mittheil. der Centralcom. 10. Jahrgang Nr. 1, 2, 1865, str. 1, 2.) Ako je Trojan imel tri glave, toraj tudi ime Trojan druga ne pomenja, nego: troedni — trinus. Kozja ušesa pa ima tudi česki: Trihlav, in staročeski glosator Wacerad sam ime: Triglav prestavlja: v triceps, in še pristavi: quia habebat tria capita caprea.

Da Trojan znači: trinus, potrjujejo ruske narodne povesti, ki troglavno kačo imenujejo: zmij Trojan. Pod imenom Triglav je toraj troedno solnce bilo češčeno pri Čehih, polabskih Slovanih in Slovencih, pod imenom Trojan pa pri Veliko- in Malorusih in Srbih.

Kaj hočejo kozja ušesa in kozje glave pri solnčnem božanstvu? Koza je bila simbol solnca pri Egipčanih in pri Indih, v staroindijskih himnah se solnce večkrat imenuje: koza ednonoga. Koza je simbol rodovitnosti, zraven sta koza in kozel zavoljo svojega infernalskega smradú bila simbola podzemeljskih božanstev, in v Triglavu smo tudi našli božanstvo podzemeljskega sveta.

Tudi Bolgari so častili to božestvo, a imenovali so je: Troim (Miladinovič, Bolg. nar. pes. Zagreb, 1861 str. 28—32—38—41). Troim znači zopet „trinus, triplex“. Bolgari pripovedujejo, da se je v mestu, ki se je po Troimu velelo Troim, verovalo v srebro in zlato. Srebro in zlato sta pa zaklada podzemeljskega sveta, čez ta pa vlada v slavjanskem mitu polnočni in zimski

solnčni bog, toraj sta srebro in zlato bila njegova simbola.

Kot v noči vladajoče bitje se tudi srbski Trojan opisuje v narodnih povestih, on jaše na konji k svoji ljubici, in črni konj je bil tudi atribut polabskoslovanskega Triglava češčenege v mestu Štetinu. Po srbskih povestih ima Trojan voščene peroti; peroti so zopet atribut solnčnega boga, ima jih Apolo in tudi staroindijska božestva solnca. Voščene peroti označujejo slabo moč solnca po zimi in noči. *)

Trojan je imel ljubico, katero je ponoči obiskaval v gradu. Ljubica solnčnega boga pa je v staroslovenskem mitu: boginja zemlje. Gradovi so v starih mitih simboli zimskih oblakov, ki v zimi zemljo težijo, zato mitične legende, da je boginja zemlje vjeta in v gradu zaklenjena. Po slovenskih narodnih pesmih je Trdoglav on kruti vitez, ki zapira princesinje v trdi grad. Trdoglav ni nič družega nego okorni zimski vihar.

Tudi v mitih družih narodov imajo podzemeljski bogovi svoje ljubice, tako Pluto — Persephono, in staroindijski solnčni bog: Jama, bog pravice in sodbe, ima za ljubico: Jami, v kateri mitologiji spoznajo zemljo.

Ruski slavni učenjak Buslaev se je torej zelo zmotil, ko je v Trojanu mislil najti mitično bistvo iz vrste nemških Alfov — Elfov. (Buslaev, očerk. narod. poez. 1861. 385. T. I.) Alfi — Elbi so se zmirom mislili kot palečnjaki, pedimožki, zato ni najti v njihovem mitu, da bi imeli kozje glave ali ušesa, ali da bi imeli peroti, in jahali na konjih. Tudi ni pri njih nobenega sledú od troedne nature.

Povesti o Trojanu so se kasneje zmešale z dejanji rimskega cesarja Trajana. Ta je leta 106. daške dežele pod rimsko oblast spravil tje do Hypanisa (Buga), in ime poglavitnega daškega mesta „Sarmisegethusa“ spremenil v rimsko: Colonia Ulpia Trojana. Vsakako je to zmešanje staroslovenske mitične legende o božestvu Trojanu z dejanji rimljanskega, ali kakor staroruski virniki pišejo: „ermalanskega“ cesarja Trajana važen dokaz o bivanji Slovanov ob severni meji Dacije.

Na Kranjskem imamo tudi ime: Trojana, a ne po cesarji Trojanu, nego ime je nastalo po trojni dolini one okolice.

Cesarju Trajanu so zaradi zmage Dakov postavili velik kamenit steber, na katerem je izrezana reka Dunaj, čez katero je cesar rimsko vojsko srečno peljal. Iz reke molí s trstjem pokrita glava vodnega boga Neptuna. (Glej gori, columna trajana pag. 2. tab. B. fig. 39.) Tudi ta spominek je utegnil povod dajati zmešanju Trojanovih in Trajanovih pripovedk. Srbsko-bolgarski Trojan — Troim pa nam tudi kaže, kje imamo prvo domovino slovanskih Srbov in Bolgarov iskati.

Stari Trg pri Slovenjem gradu 15. prosinca.

Ozir po svetu.

O ruskih ženskih gimnazijah.

Iz Rusije. — 7.

(Dalje.)

Družina je podlaga, država je vrh človeškega občestva. Na ta princip se opirajo kakor moške tako tudi ženske šole. Ženska šola, naj se imenuje gimnazija ali kakor hoče, mora biti taka, da odgoja dobre žene, dobre matere in dobre gospodinje. Naloga ruske ženske šole je po mnenji ruskih humanistov razvitje

*) Zato se v srbskih narodnih pripovedkah o Trojanu pravi, da se je enkrat preveč dolgo pri svoji ljubici zamudil, in da mu je potem jutro solnce voščene peroti raztalilo. Vosek je tudi v slovanskem mitu simbol vedeževanja. Pis.

nравnosti, blagih čuvstev in uma. Razvitje nравnosti in blagih čuvstev je terjatev absolutna, zakaj brez njih si niti misliti ne moremo ne dobre žene, ne dobre matere, ne dobre gospodinje. Razvitje uma je pa terjatev relativna. Kakor na roki mezinec ni pavec, in kazavec ni mezinec, tako so tudi položaji ženske v človeškem občestvu razni; enim je treba znati več, druge pa lahko dobro opravljajo svoj poklic, dasiravno manj znajo. Al pri tem vendar tudi ne smemo pozabiti, da pojm o nравnosti in čuvstvo blage nežnosti se tem lože in tem bolje vsestransko razvija in krepeča in s tem boljše tudi dela, tako rekoč, nerazločen čuvaj in varuh vsega poštenega v mislih in dejanji, čem širji je krog umstvenega razvitja. Da je gospodinja lahko dobra gospodinja, dasiravno ne zna sferične matematike in vseh nadrobnosti analitične kemije, to je sicer res, al vendar nikdo ne more trditi, da znati matematiko, fiziko in kemijo, je dobri gospodinji škodljivo; nikdo ne more celó reči, da tako znanje jej ni koristno; nikdo tudi ne more točno opredeljiti, koliko matematike in kemije je treba dobri gospodinji znati, — kolikor več zna, toliko več koristi ima od svojega znanja. More kdo trditi, da nekolikošno znanje kemije, higijene in medicine je škodljivo dobri ženi in materi? Nikomur ne prihaja na misel trditi, da dobra soproga in dobra mati mora biti skušena vračica (doktorica), al koliko je boleznin in slučajev, kjer je treba nagle pomoči, a vrač (zdravnik) je morda daleč in apoteka morda še dalje. In če sta prav vrač in pa apoteka pri rokah, ne bo li dobra žena in mati bolnemu možu in otroku tem lože stregla, ako ne bo samo pomnila, kako in kaj je vrač velel, ampak tudi razumela, zakaj je vrač tako veleval, ne pa drugače! — Če je mož učitelj zgodovine, ali astronom, ali advokat, ali trgovec, ali komponist, ali pesnik, se ne bo li čutil v zakonu bolj srečnega, če bo žena razumela, kaj je zgodovina, pravo, harmonija, melodija, kakor pa, če bo žena nasproti mislila, da poezija je neumnost, profesura in advokatura pa rokodelstvo, ki je dobro zato, ker daje soprogu novcev, za katere si ona pomade in dišave kupuje? Kratko, če je znanje moškemu prijetno in koristno, ne vidimo, zakaj bi bilo znanje ženski nepotrebno in škodljivo.

Razen nihilistov in realistov imamo vsi v vseh deželah enake misli o plodotvornem vplivu znanja stare literature na človeško občestvo. Moške gimnazije brez starih jezikov si niti misliti ne moremo. Omikan sicer človek, ki starih jezikov ne zna, je nekako samo pol človeka; klasična omika dela človeka celega! Matematik, ki starih jezikov ne zna, ne vé, zakaj se imenuje matematik, dasiravno matematiko lahko tako dobro zna, kakor njegov v klasicizmu omikani tovariš. A jezikoslovca si niti misliti ne moremo, ki ne zna starih jezikov. Si moremo li misliti pesnika, to je, nравnega pesnika, pesnika učenega, koristnega in prijetnega, ki ne zna umotvorov stare Grecije in Rima? Si moremo li misliti filozofa, ki ne umé Platona in Aristotela? Če je pa to tako gledé moškega, kako bi to moglo drugače biti gledé ženske? S kako radostjo pripovedujemo drug drugemu, ako se nam je objavila na polji slovstva pisateljica! Kaj tacega si vsak narod šteje v posebno čast? Vsem nam se zdi, da iz spisov pisateljice veje nek poseben blagotvoren duh. Trud pisateljice silneje vpliva na čitatelja, kakor enak trud pisatelja. Od kod se pa jemljejo dobre pisateljice? Nikdo ne trdi, da ni resnična prislovica: „poeta nascitur, orator fit“. Ali vendar tudi nikdo ne more reči, da je Sokrat pusto čenčal, ko je učil, da znanje v človeški duši spi, in da ni zadosti lastne moči, razbuditi ga, ampak da vnanje sile morajo pomagati razbuditi ga. Komur priroda ni dala dovolj uma in spomina, ne bo

postal Demosten in Ciceron, naj se uri do smrti z govorstvom; prav tako tudi, komur je priroda dala pevsko žilo in pisateljsko sposobnost, ne bo postal Pindar, Sapfo ali Horacij, če ne bo prejel zadostne odgoje in omike; njegova prirodna pevska žila bo ostala neobdelan biser, neoglajen demant. Če hočemo imeti dobre pisateljice, moramo osnovati dobre ženske šole. *glejta, in moja niga, zvečerje.*

(Dalje prihodnjič.)

Popotovanje po Bosni.

Iz Zagreba v Sarajevo.

Na dan sv. Stefana (20. sept.), ko je v Zagrebu velik sejm, kjer se pečejo cela jagnjeta in mali prešički, kjer se pleše národno kolo, okolo na gosle igrajočih muzikašev, ko se popoldne vse veseli in zabava, zapustil sem Zagreb. Na železnici poslovil sem se še od mnogih svojih zemljakov in prijateljev, želeč jim, da jih vrnivši se zopet vse zdrave najdem, česar obično prijatelj prijatelju želi. Do Siska vozil sem se s svojim starim prijateljem, nekdanjim vrednikom „Soče“, kateri je po trgovskih opravkih uže poprej nekoliko dni popotoval po Hrvatskem. Vesela o prijateljskih razgovorih bila sva še nekoliko časa zvečer v Sisku skupaj, dokler se nisva podala k počitku. Zjutraj ob 5. uri čuje se uže žvižganje parobroda „Hermine“, ki je klical skupaj one, ki se hočejo odpeljati dalje po Savi. Kmalu bil sem s svojim prijateljem, kateri me je do zadnjega časa spremljeval, na parobrodu. Točno ob 6. uri parobrod zadnjikrat zažvižga, prijatelju podam še enkrat roko — in hajd dalje proti Bosni.

Krasno je bilo jutro, milo je bilo videti takrat mirno Savo, in na desni in levi obali množino delavcev kateri so popravljali obali njene. Na parobrodu bilo nas je samo 6 popotnikov; hitro smo drug drugemu spoznali. Ravno okolo 7. ure, po zajtrku na parobrodu, pokazal se je nam prvi prizor popotovanja po vodi. Kapetan parobroda opozori nas na moško mrtvo truplo, katero je plavalo za pol streljaja daleko od parobroda; mrtvac obrnen bil je z glavo v vodo, in po obleki soditi bil je Hrvat. Radoveden vprašam kapetana, kako je to, da je mrtvo truplo obrneno z glavo v vodo? Na to mi kapetan odgovori, da je on vedno to opazil, da je mrtvo moško truplo vselej obrneno z glavo v vodo, kedar ga nosi voda, dočim je žensko truplo navadno obrneno ravno narobe. I kdo bi si bil mislil, da se bomo v tej izjavi kapetana še isti dan mogli osvoboditi. Ni preteklo 2 uri, in uže smo zopet opazili mrtvo žensko truplo belo oblečeno, z lepimi črnimi lasmi. Kako je nastala ta dvojna nesreča, nismo nič pozvedeli.

Tako smo se vozili od Siska počenši v raznih razgovorih do Jesenovca, kamor smo ob 11. uri prispeli. Tu se Una steka v Savo, in to je meja med Avstro in Bosno.

Na levi obali Save leži mali trg Jesenovac, na desni obali se razteguje ravnina po turškem Hrvatskem. Na bosanski strani opazi se edina bivša turška stražnica, raztrgana in razmetana, kakor so v obče take stražnice bile pod turško vlado. Na velikem hrastu vihrá zdaj črna rumena zastava kot znamenje, da tam vlada zdaj Avstrija, a ne več Turčija.

Od Jesenovca do Stare Gradiške ne opazi se drugega nič nego veliko polje, katero je večidel obsejano s koruzo (turšico). Na avstrijski strani vidijo se pogostoma posamezne hiše in tudi cele vasi, na bosanski strani od Jesenovca do Gradiške (Berbira) pa tega videti ni. Na obalih Save napravljene so hiše na pilotih tako, da pri tleh ni za ljudi stanovanja, ampak le v prvem nadstropji, in to zarad povodnje, katera večkrat iz Save nastopi.

Jožef v Radoljici, Kadivec France v Loki in Trebec Gašpar v Senožečah.

Leta 1869. so dobili svetinje: Bergant Blaže od sv. Tomaža pri Loki, Mulej Jožef iz Studenšič, Povše Jožef iz Zaboršta na Dolenjskem, Tifolt Jožef v Golobinjeku; — častno diplomirani pa so bili: Schaffer Edvard, grajščak v Vinji Gorici, Hudovernik France v Radoljici, Karol grof Lanthieri, grajščak v Vipavi.

Leta 1870. so dobili svetinjo: Vode Jožef iz Dolskega, Dekleva Leopold iz Košane, Barle Jožef, učitelj v Vipavskem trgu, Sajè Janez, učitelj Predoseljski, Muhič France, učitelj iz Vinskega Vrba blizu Vinice; — častno diplomirani pa so bili: Treo Anton, Godec Matvž, pomorski zdravnik v Ljubljani in posestnik v Toplicah.

Leta 1871. so dobili svetinje: Stare Primož, Stare Matija in Smukavec Janez, vsi iz Podjele bohinjske, Bernard Albert, podobar pri Fužini, Markelj Janez, Mencinger France, učitelj, oba iz Bohinjske Bistrice, Jančar Alojzij iz Dovjega, Eisenzopf Matija iz Starega Loga, Strainar Janez, mlinar iz Gotne Vasi, Kastelic France iz Novomesta, Dermelj Dragotin, učitelj v Postojni in Zupančič Jožef, gospodar na Črnomaljskem dvoru.

Leta 1873. so dobili svetinje: Pucelj Ignacij iz Sodražice, Jerič Jožef, župnik v Dobu, Bervar Anton od sv. Križa in Ferjančič Jožef iz Slapa pri Vipavi.

Leta 1874. so dobili svetinje: Schönbrun France, učitelj v Metliki, Gospodarič France, borštinar na Vinici, Kenda France, učitelj v Semiču, Zarnik Anton iz Krtine, Vodnik Janez iz Zaboršta, Slovník Anton iz Zaboršta, Šuštar Tomaž iz Vinja, Anton Uršič mladi iz Dobrad, Jan Anton iz Višelnic, Kavčič Val. iz Pernik, Ozirek Anton, učitelj na Dobrovi.

Leta 1875. so dobili svetinje: Eisenzopf Janez, učitelj v Poljanah, Žust V. iz Klopče, Kerzan M. iz Žeje, Račič Helena od sv. Helene, Švanel J. iz Št. Vida, Pengal Anton iz Pšate, Som J. iz Pšate in Mehkovec France.

Leta 1876. je dobil svetinjo: Friderik Homan, trgovec v Radoljici.

Leta 1877. je dobil svetinjo: Adlešič Jurij, učitelj v Vipavi.

Leta 1879. sta dobila svetinji: Barle Janez, učitelj v Podzemlji in Deutschmann Matija iz Gorenje nemške Loke.

Ta imena so živa knjiga o naši sadjereji, katera se je tudi že skazala v očitnih razstavah ljubljanskih, v katerih smo videli lepo sadje, posebno v jabolčnih vrstah. Želeti je vendar, da bi se umna sadjereja po inteligentnih gospodarjih in ljudskih šolah še bolj razvijala in da bi naši sadjerejci vsi od prvega do zadnjega vedeli tudi imena sadnega drevja, ki ga v svojih vrtih gojijo.

Živinozdravniška skušnja.

Kaj storiti, ako kokoši dobijo trd golžun.

Golžun (krof) pri kokoših je namreč kožnata razteza v požiravniku, katera je zato vstvarjena, da se jed v golžunu namoči in mehka postane, predno doli v želodec pride. Če toraj kokoš trdo hrano, kakor koruzo, ječmen in take reči v preveliki meri povžije, nima golžun dosti soka v sebi, da bi nabrano jed v golžunu razmočil in omehčal. Tako ostane povžita hrana ko trda kepa v golžunu in živali zbolé, pobešajo glavo, greben zgubi rdečo barvo, žival postane klavrna, po kotih počepa in če se ji ne pomaga, pogine v kratkem času. Ena ali dve majhni žlici dobrega laškega olja, ka-

kor potreba kaže, se vlije v bolno kokoš in vtrjena jed se kmalu spravi v želodec in žival je oteta.

Šolske stvari.

Pisanke in risanke za ljudske šole,

izdal in založil Ivan Lapajne v Krškem, natisnene deloma pri Karolu Winikerju v Brnu, deloma pa pri Fr. Brožiku v Pragi, unidan tudi v našem listu napovedane, so prišle ravnokar na svitlo. Pisank je 8 vrst, risank pa 4, katere vse so priredjene po znanih Grandauerjevih risanskih vzorih. Vse pisanke in risanke so jako lično izdelane, papir je v vseh prav lep. Po takem bodo dobro ugajale šolskim vajam ter so priporočila vredne.

Ozir po svetu.

O ruskih ženskih gimnazijah.

Iz Rusije. — η.

(Dalje.)

V Rusiji imamo tedaj kakor dve stranki tako tudi dve ideji odgoje ženske mladine, zakaj drugače ni mogoče imenovati ne tirjatev realistov ne tirjatev humanistov.

Realisti tirjajo specialnih šol uže iz mladih, otročjih nog, al take šole bi dajale ženskemu spôlu le enostransko omiko, ki je jako sposobna izbujati razne nizke strasti in po svoji pomanjkljivosti umstvenega razvitja zatirati blaga čuvstva in nrvnost; ženski spol bi se po taki omiki le oddaljeval od idealne popolnosti in pogreznil bi se v surovi materijalizem, kateri bi posameznim členom človeškega občestva le redko koristil, ako je mogoče tako korist imenovati „korist“, a občestvo bi pripeljal do propada. Ideja realistov tedaj niti ideja ni, ker nima nič občega s hrepenenjem po praktični popolnosti; realna ideja je le pogubna pomota.

Z druge strani so tirjatve ruskih humanistov blage po svoji ideji, ali nekako podobne so Platonovi idejalni državi, katere, kolikor nam zgodovina priča, do zdaj še noben narod ni mogel oživiti. Idejalnih šol do zdaj tudi še noben narod nima. Glavna zadača dobre šole ne more biti nikakoršna druga, razen nrvnega in umstvenega razvitja, kakoršno je v stanu priviti se praktičnemu življenju.

V ustavnih državah vlada tista stranka, katera je močnejša. V Rusiji pa ustave ni, ne resnične, ne lažnjive. Ruska vlada tedaj ni odvisna od strank v takem pomenu, v kakoršnem v ustavnih državah. Vendar napak bi bilo misliti, da v Rusiji na vlado ne vplivajo stranke, ali da vlada ne posluša želj naroda. To se godi v Rusiji ravno narobe. V ustavnih državah večkrat vlada umetna parlamentarna večina, — v Rusiji pa vlada zdaj, k naši veliki sreči, volja modrega vladarja, ki ne vidi nikakoršnega interesa v podpiranju ene stranke na škodo celega naroda, temuč vpeljuje v življenje tisto, kar praktično življenje naroda odobruje. Tako se objasnujejo vse velike reforme pod vlado sedanjega cesarja, in ena iz največjih njegovih reform je šolska reforma. V 25 letih carstvovanja sedanjega cesarja so se šole sploh dvanajstkrat pomnožile, in največi odstotek tega pomnoževanja spada na ženske šole. Pri reformi ženskih je vlada zaslišala specialiste kakor humanistične tako tudi realistične stranke, ter je skušala izpolniti terjatve obéh strank, kolikor je to mogoče brez škode za praktično življenje naroda. Tako so se osnovala „obščeobrazovateljnija ženskija gimnazija“, v katerih prejmljejo deklice v takih razmerah ženski ugodno odgojo, v ka-

koršnih razmerah se ugodno za moškega odgojajo mladenči v moških gimnazijah.

Vendar da se izkusi praktičnost terjatev humanistov pa tudi realistov, je vlada osnovala tudi še sledeče specialne in višje ženske šole: 1) specialne šole sadovodstva (vrtnarstva), knjigovodstva, stenografije in telegrafije; 2) višje ženske šole v Moskvi in Petrogradu, ki se delé na tri fakultete: a) filologiko-historično fakulteto, katere predmeti so: občna zgodovina, ruska zgodovina, geografija, zgodovina ruskega jezika, staroslavjansko in rusko slovstvo, občna zgodovina slovstva, francoski, nemški in angleški jezik, latinski jezik, logika, psihologija in higijena; b) fiziko-matematično fakulteto s predmeti: matematika, viša algebra, analitična geometrija, kemija, fizika, zoologija, mineralogija in botanika; c) medicinsko fakulteto za ženske in otročje bolezni.

Dekle, ki želi stopiti v višjo žensko šolo, mora imeti spričalo, da žensko gimnazijo z dobrim vspehom okončala, da je prav lepega zadržanja, za medicinsko fakulteto pa še posebej, da je najmanj 20 let stara.

Naštete specialne in višje ženske šole so pokazale, da so ideje humanistov bolj praktične in tedaj njihove terjatve bolj opravičene, kakor pa ideje in terjatve realistov. Vlada nikdar ni sprejemala na državno službo telegrafistik, a lansko jesen je ukazala tudi privatnim železnocestnim kompanijam, odpustiti iz službe vse telegrafistike ter sprejemati v službo samo moške. Vsled tega so se začele telegrafične šole rušiti. Mnogo učenk imate samo dve fakulteti viših ženskih šol, namreč filologična in matematična.

(Dalje prihodnjič.)

Pisma iz Ogerske.

III.

Po mojih dosedanjih dopisih iz Ogerske bi lahko mislili, da sem strasten občudovalec Madjarov ter da na njih samo občudovanja vredne lastnosti vidim, kakor naši nemškutarji na Nemcih. Vendar jaz sem vedno tega prepričanja, da, kedar, bodi-si naše prijatelje ali naše sovražnike opazujemo, nikoli ne smemo prezirati ne dobrih lastnosti pri prvih, ne napák pri drugih. Kedar dober vspeh stremljenja naših sosedov ali naših nasprotnikov vidimo, ne zavidajmo jim slepo tega, ne hudujmo se po otročje zato na-nje, ker so nas prehiteli in prekosili, temuč preiskujmo vselej brez slepih strasti po mirnem razumu vzroke, po katerih smo mi zaostali in še zaostajamo, kaj daja našim nasprotnikom prevago, večo moč, boljši vspeh in znamenitejšo veljavo; pozvedujmo njihove odlične lastnosti, dobre poti in skušene pripomočke, po katerih so mimo nas prednost si pridobili ter prisvojimo si jih! Potem pazimo vedno na njihove napake, krive poti in njihova slaba sredstva ter porabimo njihove pogrěške na lastni prid! Spoznavajmo tako naših sovražnikov kreposti, da se s temi za boj krepimo, pa tudi njihove slabosti, katere, ako zmagati hočemo, zmagovalno napadati moremo!

Oprostite mi te postranske opazke, po katerih se zopet k svojemu predmetu vrnem. „Ogerske za Ogre!“ to odločno geslo madjarsko naznačuje boj, katerega so Madjari za priznanje svoje veljave počeli. „Mi smo mi — Madjari!“ Ogersko državljanstvo ima biti kongruentno z ogersko narodnostjo, toraj kakošnih deset milijonov Nemadjarov, ki v ogerskem országu in v ogerski oblasti prebivajo, se mora brž ko brž pomadjariti. Tisza je v ogerskem državnem zboru svečano in odločno se izjavil, da na Ogerskem se sme edino le ob ogerskem narodu govoriti, a kdorkoli bi trdil, da Ogerska ni država edinega ogerskega naroda, temveč nekoliko-

terih narodnosti, ta je državni izdajalec ter se mora kot takošen kaznovati. Madjarski jezik se je proglasil po celi ogerski kraljevini, izvzemši „avtonomno“ Hrvatsko, za edinopravnega. V Avstriji imate §. 19. in po njem barem nekoliko utrakvisma ali faktičnega priznanja poleg nemštva še nekaterih drugih narodnih pravic; za rajncega Déaka so tudi v Pešti nekateri avstrijskemu §. 19. podobni zakoni za ogersko konstitucijo se ustanovili, pa ti zakoni smejo biti samo na mrtvem papirji, kdor pa se drzne njihovo izvrševanje zahtevati, je državni zločinec ter se kaznuje za hudobnega rušitelja veliko-madjarske državne ideje. Na Ogerskem toraj nikjer ni več dopuščeno, s katerim koli narodom v drugem nego madjarskem jeziku občevati, vloge v katerem slovanskem, nemškem in rumunskem jeziku se nikder ne sprejemajo; še kvitance morajo biti madjarske, in če bi zbornica magnatov odloke ultramadjarske zbornice državnih poslancev ne bila ovrгла, imeli bi testamenti na Ogerskem le tedaj veljavo, ako so madjarsko pisani.

Pogosto mi je prilika slišati bridke tožbe Srbov, Slovakov, Nemcev in Rumunov, koliko sitnosti, težav in stroškov jim to prizadeva, da so v čisto srb-skih, slovaških, nemških in rumunskih mestih in pokrajinah edino le madjarski uradi ter se stranke z uradniki po tolmačih razumevati morajo ter se silijo za uradniške odloke, razglase in dopise vselej za drago plačo tolmačev iskati. Ako pa se zavolj teh silnih sitnosti kdo drzne svojo nevoljo izreči, ga madjarski oblastniki oholo in zaničljivo zavračajo: „sramuj se! ti si Oger! ti hočeš biti ogerski državlján in še ogerskega jezika ne znaš! — Ako ti uredbe in zahteve ogerske države niso po godu, pa pojdi drugam! Ogerska je za Ogre kakor Angleška za Angleže, Francoska za Francoze itd.“

S temi argumenti se tudi dolžnost in potreba dokazuje, po kateri šole po celi Ogerski v madjarskem jeziku biti morajo, ker vsakateri ogerski državlján je po tem modrovanji Oger in vsakateri Oger mora ogerski znati; če ne, tedaj ni dostojen, da se med ogerske državljane šteje in na Ogerskem prebiva. Madjari hočejo na vsakateri jim mogoči način, bodi-si dobrim ali hudim, vse prebivalstvo ogerske kraljevine pomadjariti: državni uradnik toraj nikdo ne sme biti, kdor se Madjara ne imenuje ter odločno za madjarstvo ne poteguje, kdor najbolj za slavo madjarstva kriči, najboljšo mesto in najboljšo plačo dobi. Šole in uradi imajo madjarstvo gojiti, krepiti in širiti, cerkev pa ga blagoslavljati.

Kakor je znano, je ogerski državni zbor v pošlem letu zakon ustanovil, po katerem se madjarščina brez izjeme v vseh šolah po vseh ogerskih pokrajinah učiti mora; slavjanski, rumunski in nemški učitelji, kateri madjarščine ne znajo, se je morajo v treh letih za dostojno službo naučiti, in ako ob tem terminu ne zmorejo pokazati dovoljnega znanja v tem jeziku, se oni, kateri še niso 50 let stari, brezpogojno iz službe odstranijo, — tisti pa, kateri so uže 50 let dovršili, „nekako“ penzionirajo. Ni treba omeniti, da so vsi šolski nadzorniki in oblastniki sami navdušeni Madjari ali madjaroni, katerih je sicer največ in katerih madjarska navdušenost ne pozna ne cilja ne konca. Učitelji, kateri med svojimi učenci madjarstvo marljivo širijo, dobivajo za to patrijotično marljivost vsakojakih pohval, odlikovanj in denarnih nagrad; — nasproti pa učitelji, katerih učenci se malo ali slabo madjarščine naučijo, prezirajo, kaznujejo in preganjajo. Kakor učiteljem, tako so tudi učencem slavjanskih, rumunskih in nemških starišev posebna darila in odlikovanja odločena, če se dobro madjarščine poprimejo in madjarskega duha navdahnejo. Za takošne madjarske premije pa ne skrbi samo vlada, temuč skrbijo tudi, ali rekel bi pa najbolj, privatne osebe in privatna društva: zdaj kakošen bogati prelat,

je po vseh posledkih moja bolj prava od njegove. Drugi govornik je bil jasnejši; kar naravnost je povedal, da gre tu za čas, da gre za denar. To se meni ne zdi pravo, jaz mislim, da gre še za tretje. Res gre za denar, kar bi ga stale reklamacijske komisije, toda jaz mislim, da stroški za samostojne (avtonomne) komisije ne bodo večji od onih za uradne (fiskalične). Pa tudi čas se ne bo trafil, to je zagotovljeno uže po predlogu večine, ki povdarja, da se ne sme nič zavlačati. Če so pa gospodje govorniki spodtikali se le zaradi časa in stroškov, potem, mislim, gre le za varčnost (šparanje), kar se je prej navedlo kot edin zagovor vladne predloge. To je pač goli davkarizem, ki se prav nič ne ozira na to, ali se davek pravično razmeri, ali se pritožbe dobro ali slabo rešijo; reklo se je le: „rešite vprašanje, da bo le rešeno!“

Taki pa moji nazori niso, zato priporočam brez vsakih strankarskih načel, naj bi se predlog večine sprejel cel, kakor je, brez premembe. (Dobro! — na desni.)

Ozir po svetu.

O ruskih ženskih gimnazijah.

Iz Rusije. — η.

(Dalje in konec.)

V novemberski knjigi „žurnala ministertva narodnega prosvetljenja“ sem čital sledečo statistiko o ženskih gimnazijah: „V učbenem letu 1878/9 je bilo ženskih gimnazij 75 (po 7 klassov) in 157 progimnazij (po 4 klasse). Vseh učenic je bilo 37.972. Dohodkov na ženskih gimnazijah je bilo: 1 milijon in 951.440 rublj., in sicer iz državne kase 455.393, od mest 366.720, od zemstev 300.294, od ustanov 363.342, in od plačil za učenje 465.678 rubljev.“

Razen imenovanih ženskih gimnazij so še dvojne druge srednje ženske šole (v katerih se zdaj uže uči vse tisto, kar v ženskih gimnazijah razen latinskega jezika), namreč: 35 „ženskih učilišč“ cesarice Marije, v katerih je bilo 7245 učenic.

Tedaj vseh srednjih ženskih šol je bilo v preteklem letu 352, in v njih 60.517 učenic. Ta statistika se nanaša samo na evropsko Rusijo, to je, brez Poljske, Finlandije, Kavkaza, Turkestana in Sibirije; tedaj na 68 milijonov prebivalcev (Veliko-, Malo- in Belo-Rusov) je 352 srednjih ženskih šol, ali na 193.181 prebivalcev po 1 srednja ženska šola, to je, gimnazija ali pa progimnazija.

Iz tega je vidno, da v Rusiji za žensko odgojo bolj skrbé, kakor v Avstriji, zakaj v Avstriji so srednje ženske šole (to je, kar je kaj več, kakor štirirazredne normalke) redke, a viših ženskih šol ni nikakoršnih. Vrh tega moram opomniti, da imenovanih 75 gimnazij in 157 progimnazij so osnovali v poslednjem desetletji; do leta 1870. leta so bila samo „učilišča“ cesarice Marije in pa „duhovnija učilišča“. *) Rusija gre tedaj z orjaškimi koraki naprej po poti omike. Evropejci z „visoka“ gledajo na „divjo“ Rusijo; naj gledajo, da čez kakih 20 let ne bo narobe!

Vendar ruski humanisti s tem napredkom v ženski omiki še niso zadovoljni, oni želé, da bi se v ženskih gimnazijah učil grški in latinski jezik, kot obligatni

*) „Ženskija učilišča“ cesarice Marije se vzdržujejo na dohodke od carskih ustanov, „duhovnija ženskija učilišča“ pa na dohodke od duhovnih ustanov. Do 1870. leta so imela vsa ta učilišča samo po 5 in nekatera po 6 „klassov“; sedanje ministertvo pa jih je predelalo po programu „ženskih gimnazij“ brez latinskega jezika, tako da imajo zdaj po 7 „klassov“.

predmet. A ta želja se jim bo težko kedaj izpolnila, vsaj meni se ona zdi nepraktična. To pa se bo morda kmalu zgodilo, da bodo, pustivši sedanje ženske gimnazije, kakoršne so, osnovali v večih mestih po eno, v Moskvi in v Petrogradu morda tudi več kot po eno „klasično žensko gimnazijo“, v katerih se bodo odgojale hčerke klasičnih humanistov. Vsaj na to kaže usrdje „Moskovskih Vedomosti“. One pišejo o pravi ženski „klasični gimnaziji“ tako: „1. septembra je praznovala ženska klasična gimnazija gospé Fišer *) svoj prvi praznik o slučaju izpitanja zrelosti učenic gimnazije. Praznik je bil skromen, domašen, vendar znamenateln. Ravno 7 let je preteklo, ko se je odprlo le to dozdej neslišano učebno zavedenje. Predprijetje gospé Fišerjeve se je takrat zdelo ekscentrično, neizpolnjivo. Zanimivo je, da z neušednostjo in zopernostjo so to novorojeno gimnazijo srečali ravno tisti, ki bi jo bili morali z radostjo pozdraviti in želeli jej vspeha. Pri nas je jako moderno vprašanje o viši omiki ženskega spôla, o viših ženskih šolah po vseh specijalnostih in po vseh sferah javne delavnosti ravnopravno z moškim spolom. (Tak ženski naprednjak je posebno spet — „Golos“). Ljudje, ki jih vnema tako vprašanje, bi se bili morali radovati, da je kdo poskusil postaviti žensko odgojo v enaka uslovija z moško odgojo. Ali mesto radovati se, so se oni le togotili pod ličino smeha, kar ni sicer prav nič lepše kot prosto togotiti se. Ni li tako početje javni dokaz skrajne lažnjivosti tistih krikunskih terjatev, katere se pri nas tako pogostoma zajavljujejo pod imenom liberalizma in napredka? Gospá Fišer se je lotila klasične odgoje naše ženske mladine ne ukvarjajoča se z vprašanjem o ženskih pravicah. Njo je zanimalo vprašanje o odgoji v občem in obširnem smislu. Ona je vprašala sama sebe: če se ima deklica učiti z otročjih do zrelih let, če so ženske gimnazije, v katerih se deklice učé skoraj tako dolgo, kakor mladenči v moških, zakaj bi se tedaj ne primenila k ženski odgoji tista učbena sistema, katera je povsod priznana za najboljšo in je povsod osnova višje moške omike? Čemu je treba tiste deklice, ki se želé učiti, voditi k občji omiki po slabši poti mesto po preskušeni boljši poti; čemu davati deklicam površno, lažnjivo omiko mesto boljše, temeljite in resne, ki vnotranjo razvija duševne sposobnosti v harmoničnem sootvestviji? Vsake baže poprišča javne delavnosti, na katera zapeljujejo ženske, so zeló dvomljivo blago. Ženski, ki se ne sili v tuje delo, je vendar ne le koristna, ampak tudi potrebna viša, resna omika, če hoče plodotvorno vlijati v svoji, resnično lastni, sferi. V občestvenem življenji se najlože, najhitreje in najbolj ukorenini tisto, kar spada v sfero ženskega vpliva. Klasična sistema moške odgoje se je pri nas še le pred nekaj leti vpeljala, ona se bo tem bolj vkoreninila in bo tem plodotvorneja, čem bolj bo zanimala žensko, to je, mater in odgojiteljico bodočih pokolenjij.“

Potem razlagajo „Mosk. Ved.“ sedemletno zgodovino gimnazije gospé Fišer. 8letni program klasične gimnazije so prve učenice izpolnile v 7 letih. Izpitanje zrelosti so izpolnile 4 maturantke, dve z odliko; letos jih je v 8. „klassu“ 12, v drugih sedem klassih od 14 do 25 v vsacem; v celi gimnaziji jih je 131. Potem sklepajo „Mosk. Vedom.“ tako-le: „Zadača je tedaj izpolnena, delo opravičeno, vspeh je večji, kakor bi bil mogel najpredrznější dobrotnik želeli. Vsled takih blišočih rezultatov je svet Moskovskega vseučilišča sklenil

*) Gospá Fišer rojena Katkova, ruska; njen soprug g. Fišer je učitelj matematike v 5. moskovski moški gimnaziji še iz tistih starih časov, ko matematikom v gimnaziji ni bilo treba znati latinskega in grškega jezika.

prositi ministerstvo, da bi se dovolilo abiturijentkam gimnazije gospé Fišer postopati v historiko-filologičen in fiziko-matematičen fakultet.“ „Tukaj imate odgovor na vse brezvestne čenče o težavi, nepremagljivosti, o škodi za zdravje i. t. klasične sisteme. Učenice klasične gimnazije gospé Fišer iz vseh klassov se z zamečateljno velikim vspehom učé, in vendar so, slava Bogu, popolnoma zdrave, o čemur pričajo njihova cveteča lica.“

Kakor vidite, „Moskovske Vedom.“ se jako potegujejo za „klasične ženske gimnazije“ in one imajo izmed vseh ruskih časopisov največi vpliv na vlado in na narod.

Pisma iz Ogerske.

IV.

Z gorečim rodoljubjem, z vernim zaupanjem v svojo moč, z neomahljivo eneržijo, z neprestanim delovanjem in neumornim možatim nastojevanjem za svoje pravice, so si azijski Madjari med evropskimi narodi veliko znamenitost priborili. Omenim pa teh kreposti, da se jih od sovražnikov učimo, ter po takošnih krepostih tudi mi dosežemo, kar so oni dosegli. Vendar Madjari še daleko niso došli do svojega zaželenega cilja; toraj, kakor če bi se bali, da bi k njemu ali nikoli ne, ali ne v pravem času došli, se gonijo zdaj v divjem tiru in diru proti njemu, ne gledé na brezbrojne zapreke in ovire; o slepi strasti ne vidijo več pravih poti ali jih kot „predolge“ zapuščajo ter rekel bi, jašejo kakor drzni jahači brezobzirno preko globin in višin, kjer jim gotova poguba preti, da celó propadejo in za vselej zastanejo. Brutalno nasilstvo, s katerim Madjari brž ko brž vse prebivalstvo, katero je zdaj v njihovi oblasti, pomadjariti hočejo ter slepo, najstrastnejše in najhudoobnejše sovraštvo, katero oni proti slovanstvu gojijo, je brez dvombe eden njihovih največih političnih pregreškov, o katerem sedaj obširneje govoriti nameravam.

Ideje se po nasilstvu nikoli vničiti ne morejo; nasproti, njihova intenzivnost ali notranja moč raste v tej razmeri, po kateri se nasiljujejo. Ideja narodnosti zavzema človeka kakor versko prepričanje ali čutenje, ker je naravna, prirojena. Ko se je kristijanstvo s slabih in malehnik početkov med mogočnim rimsko-grškim poganstvom širiti počelo, je svojo največo moč od dne do dne po nasilstvu, s katerim se je preganjalo in zatiralo, zadobivalo, tako da je na konec vkljub vsem zaprekam slavno zmagalo. V narodni ideji, v narodni zavesti, so ravno takošne razmere, in prav čudno je, sicer pa psihologično razumljivo, da Madjari tega po svoji lastni skušnji razumiti nočejo.

Narodna zavest med nemadjarškimi narodi na Ogerskem živi, ter bolj ko jo Madjari oslabiti in vničiti poskušajo, bolj ona moč zadobiva in bolj raste. Ves vspeh, katerega so Madjari v tem obziru do sedaj dosegli, je le na videz ter bode še na veliko škodo. Zdaj se sicer Madjari vsakaterih renegatov, ki k vse zveličavnemu madjarstvu pristopajo, veselijo, ker res ti ljudje madjarstvo po najbolj vzdržujejo in povišujejo, vendar renegatstvo je zloba, toraj bode tudi še najlepši renegatski cvet Madjarom le zloben sad prinašal.

Ljudje in zarod te vrste nimajo družega značaja nego nesramno neznačajnost, nič jim ni svetega, vse jim je za osebne strasti in slasti na prodaj, kar uže sedanjí dogodki in brezkončni škandali na Ogerskem pričajo. Madjarom preti največa nevarnost od strani slavjanstva, zato pa Madjari tudi ničesar toliko ne sovražijo kakor slavjanstvo; imaginaren panslavizem jim je največi strah, pred njim trepetajo noč in dan, ter se z neprestanim krikom proti njemu ohrabrujejo, kakor otroci ali bojazljivi ljudje na samotnem potovanji v temni noči

proti vidnim in nevidnim pošastim. Njim toraj ni lepše zasluge nego slovanstvu ali temu grozovitemu panslavizmu, na vsakateri mogoči način škodovati in protiviti.

Madjari in tudi nekateri drugi ljudje uže mislijo, da so ubogi, pohlevni, krotki, mehkuđušni Slovaki uže v madjarstvu zatonuli ter si več svoje narodnosti rešiti ne morejo; vendar kdor tako misli, se zeló moti: slovaški narod se dá ponižati, se dá teptati, pa ne streti; on je zdrav, gibek, pripogljiv, pa zato ne krhek, nezlomljiv: sedajno nasilstvo vdeluje mu novo jekleno moč in pride doba, ko se zopet vzdigne nestrt, neskvaren in čil na začudenje in strah svojim sedanjim tlačiteljem. Nič Madjarom ne pomaga, da zdaj slovaški narodnosti vsakatero javnost zabranjujejo, da slovaške šole zapirajo, slovaške rodoljube preganjajo in kaznujejo; nič ne bode Madjarom koristilo, da nobenega slovaškega zastopnika v državni zbor ne pripuščajo, da ne samo odraslo mladež slovaško z vso silo in zvijačo na madjarstvo prevračujejo, temoč tudi uboge pa krepke slovaške otročiče po slovaških gorah zbirajo ter jih v celih tropah doli na madjarske ravnine pošiljajo, da bi tam gnjilo in neplodno madjarsko kri namestovali ter se za novo madjarsko plodenje rabili.*)

Narodna zavest še živi med Slovaki ter se marljivo in neutrudljivo goji in krepi, a ker se javno ne sme, ker javna društva niso dopuščena, goji in širi se na skrivnem, po tajnih društvih, tiho brez vsega hruša in truša. Stare in nove skušnje pa učijo, da je skrivno delovanje silnejše, navdušenejše, nego odkrito, da so tajna društva vselej nevarnejša nego javna, da se človek tega, kar mu je po krivici prepovedano, vedno bolj zanima, nego bi se, ako bi mu bilo dopuščeno. Brate Slovake prosim odpuščenja, če grešim, da njihove zaupane mi tajnosti Slovincem povem, posebno ako Vam poročam, da se bratovščine za povzdigo narodne zavesti in narodne prosvete snovajo in širijo povsodi med Slovaki, a to brez ikakošnih pisanih štatutov in imenikov dotičnih udov. Tu velja samo ustmena možbeseda: na ustmeno možbesedo se udje nabirajo in na ustmeno možbesedo vsakateri društvenik po svojih močéh in po svojih okoliščinah in razmerah za društvene svrhe dela in sicer prav po nauku, da kar desnica dobrega stori, še levica vedeti ne sme: v svojem srečju nosi blaženo čutenje dobrih del in noben madjarski vohún ga motiti ali vznemirjati ne more.

Slovaki so sedaj, ker se jim je politika celó zabranila, z vso močjo literarno polje obdelovati začeli, kar je v zadanih razmerah gotovo najpametnejše; narod, katerega sini so Šafariki, Kolari še sme v slavjanski slovstvenosti mnogo slave upati, vrh tega pa je ta slovstvena narodna prosveta najboljša priprava in podlaga za njihov bodoči javni politični boj, kateri menda je že blize, nego se misli. O slovstvenem delovanji ter v obče o slovstvu slovaškem Vam nameravam ob drugi priliki obširneje pisati, tukaj še samo omenim, da je vredno, da je potrebno, da se mi Slovenci za Slovake zanimamo ter njihovo slovstvenost spoznavamo, saj Slovaki nas Jugoslovence s severnimi brati vežejo.

V Budapešti 18. februarija.

Dr. Ahasverus.

*) Nježno, krasno in zanimivo opisuje to madjarsko ravanje znameniti pesnik slovaški Vajansky v pesni „Herodes“, katera je natisnena v zbirki njegovih pesni, ki je lansko leto v Turč. sv. Martinu pod naslovom „Tatry a more“ izdana bila. Vajansky je literarno ime Svetozara Hurbana sina znamenitega literata in rodoljuba slovaškega; njegove pesni „Tatry a more“ so lepe, polne pravega pesniškega duha ter zanimive, da se morejo Slovincem dobro priporočati.